

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL
Majandusteaduskond
Majandusanalüüsi ja rahanduse instituut

Helen Noor

**EESTI ERAISIKUTE SÄÄSTMISHARJUMUSTE JA
-MOTIIVIDE KUJUNEMINE**

Bakalaureusetöö

Õppekava: TABB, peeriala: ärirahandus

Juhendaja: Mari-Liis Kukk, MA

Tallinn 2019

Deklareerin, et olen koostanud töö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele töö koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks. Töö pikkuseks on 7246 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Helen Noor.....

(allkiri, kuupäev)

Üliõpilase kood: 179503TABB

Üliõpilase e-posti aadress: helen.noor979@gmail.com

Juhendaja: doktorant-nooremteadur Mari-Liis Kukk

Töö vastab kehtivatele nõuetele

.....

(allkiri, kuupäev)

Kaitsmiskomisjoni esimees:

Lubatud kaitsmisele

.....

(nimi, allkiri, kuupäev)

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	3
SISSEJUHATUS	4
1. SÄÄSTMISHARJUMUSED JA -MOTIIVID.....	6
1.1. Säästmise definitsioon	6
1.2. Eraisikute säästmist mõjutavad tegurid	8
1.3. Säästmise motiivid.....	10
1.4. Varasemad empiirilised uuringud säästmisharjumuste ja -motiivide kohta	13
1.5. Varasemad uuringud eestlaste säästmisharjumuste ja -motiivide kohta.....	14
2. METOODIKA.....	18
2.1. Küsimustiku kirjeldus	18
2.2. Hüpoteesid	20
2.3. Andmeanalüüs	20
3. TULEMUSED.....	21
3.1. Vastajate demograafiline profiil	21
3.2. Säästmisharjumused ja säästmise olulisus	22
3.3. Säästmise motiivid.....	25
3.4. Järeldused.....	28
KOKKUVÕTE	31
KASUTATUD ALLIKAD	33
SUMMARY	36
LISAD	38
Lisa 1. Ankeetküsimustik	38
Lisa 2. T-testi tulemused säästmise aktiivsuse ja säästmismäära vahel	43
Lisa 3. T-testi tulemused säästmismäära ja sissetuleku vahel	44
Lisa 4. T-testi tulemused pensioniks säästmise motiivi ja vanuse vahel.....	45

LÜHIKOKKUVÕTE

Säästmisharjumustel ja -motiividel on tähtis roll eraisikute majandusliku heaolu ning eesmärkide saavutamisel. Aja jooksul on nende tähtsus suurenenas, kuna Eesti ühiskonna üheks olulisemaks probleemiks on vananev elanikkond. Demograafilised prognoosid näitavad, et järgmise paarikümne aasta jooksul on tööealiste elanike osakaal kogu rahvastikust tugevalt vähenemas. Tedaolevalt on Eestis lähiaastatel muutumas ka pensionisüsteem, mis võib kaasa tuua vajaduse igal inimesel individuaalselt oma pensioni ja säästude osas otsuste langetamiseks.

Käesoleva bakalaureusetöö uurimisprobleemiks on Eesti eraisikute säästmisharjumused ja -motiivid, mille olulisus rajaneb Eesti ühiskonna demograafilistele teguritele. Sellest tulenevalt on töö eesmärgiks uurida Eesti eraisikute säästmisharjumusi, säästmise motiive ning vanuse mõju säästmisharjumuste ja –motiivide kujunemisele.

Eesmärgi saavutamiseks viidi läbi ankeetküsitluse vormis kvantitatiivne uuring. Tulemustest selgus, et Eesti eraisikud peavad säästmist oluliseks. Samas säästetakse vaid väike protsent sissetulekutest ning üle poole vastajatest säästavad ebaregulaarselt.

Hüpoteeside kontrollimise tulemusel selgus, et on olemas seos säästmise aktiivsuse ja säästmismäära vahel, kuna regulaarselt säästmisega tegelevad Eesti eraisikud säästavad rohkem. Lisaks on Eesti eraisikute jaoks säästmisel kõige olulisem meelerahu motiiv. Kuigi pensioniks säästmise motiiv on üldiselt keskmise tähtsusega, siis vanuse kasvades pensionieaks säästmise motiiv kasvab. Olulise uue tulemusena leiti seos lühi- ja pikaajaliste eesmärkide ja säästmise regulaarsuse vahel. Nimelt pikaajaliste eesmärkide nagu pensioni, finantsvabaduse saavutamise ja meelerahu motiivil säästmise korral eelistavad inimesed säästa pigem regulaarselt.

Märksõnad: säästmine, säästmisharjumused, säästmise motiivid, pension.

SISSEJUHATUS

Eraisikute säästmisharjumused ning üldine finantskirjaoskus on tähtsad faktorid majandusliku heaolu saavutamisel. Aja jooksul on see muutumas üha tähtsamaks, kuna nii nagu paljudes arenenud riikides, on ka Eestis probleemiks vananev rahvastik ning seetõttu ka kogu sotsiaalsüsteemi, sealhulgas pensionisüsteemi jätkusuutlikkus. See on ka üks põhjus, miks säästmine ning oma rahaliste vahendite planeerimisoskus on eraisikute jaoks eriti tähtsal kohal.

Indiviidide säästmisharjumused ja säästmise motiivid on väga erinevad ning võivad muutuda terve inimese elu vältel olenevalt tema vanusest, eluetapist või -korraldusest. Kuna inimeste harjumusi ja motiive mõjutavad sotsiaaldemograafilised tegurid, siis on oluline uurida säästmisharjumusi ja -motiive just erinevate vanusegruppide lõikes.

Käesoleva bakalaureusetöö uurimisprobleemiks on seega Eesti eraisikute säästmisharjumused ja säästmise motiivid, mille olulisus rajaneb Eesti ühiskonna demograafilistele teguritele. Nimelt on Eesti ühiskonna üheks olulisemaks probleemiks vananev elanikkond ning demograafilised prognoosid näitavad, et järgmise paarikümne aasta jooksul on tööealiste elanike osakaal kogu rahvastikust tugevalt vähenemas. Teadaolevalt on Eestis lähiaastatel muutumas ka pensionisüsteem, mis võib kaasa tuua vajaduse igal inimesel individuaalselt oma pensioni ja säästude osas otsuste langetamiseks. See tähendab, et kokkuvõtlikult suureneb iga indiviidi isiklik panus enda majandusliku toimetuleku tagamiseks, mis omakorda tingib suurema vajaduse säästmise ja parema finantskirjaoskuse järele.

Uurimisprobleemist tulenevalt on käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks uurida Eesti eraisikute säästmisharjumusi, säästmise motiive ning vanusegrupis paiknemise mõju säästmisharjumuste ja -motiivide kujunemisele. Eesmärkide täitmiseks on püstitatud autori poolt järgmised uurimisküsimused:

- 1) Millised on Eesti eraisikute säästmisharjumused?
- 2) Millised on Eesti eraisikute säästmise motiivid?

3) Kuidas ja kui palju mõjutavad säästmise motiive ja harjumusi isiku demograafilised tegurid?

Lisaks uurimisküsimustele aitavad töö eesmärki täita autori poolt püstitatud hüpoteesid, mis on koostatud töö esimeses osas välja toodud teoreetilistele kontseptsioonidele tuginedes. Püstitatud hüpoteesid on järgmised:

- H1: Eesti eraisikud peavad säästmist oluliseks;
- H2: Inimesed, kes säästavad regulaarselt, säästavad rohkem;
- H3: Inimesed, kes teenivad rohkem, säästavad rohkem;
- H4: Eesti eraisikute jaoks on säästmisel kõige olulisem meelerahu motiiv;
- H5: Pensioniks säästmise tähtsus kasvab vanuse kasvuga;
- H6: Pensioniks säästvad inimesed tegelevad säästmisega regulaarsemalt.

Töö esimeses osas annab autor teoreetilise ülevaate teemaga seotud kirjandusest, keskendudes põhjalikult säästmise definitsioonile, säästmisharjumuste kujunemisele ning säästmismotiividele. Säästmise motiivide aluseks on võetud Keynesi majandusteooria, Browning ja Lusardi täiendused antud teooriale ning Lindqvisti säästmise hierarhiline struktuur. Täiendavalt on tehtud ülevaade varasematest säästmisharjumusi ja -motiive puudutavatest empiirilistest uuringutest ning Eestis läbiviidud säästmise teemalistest uuringutest.

Teises peatükis kirjeldab autor kasutatud uurimismeetodit. Käesoleva töö eesmärgile, teoreetilisele osale ja hüpoteesidele vastavalt koostati autori poolt ankeetküsitlusel põhinev uuring, et läbi viia kvantitatiivne analüüs. Vastuste kogumisel oli autori jaoks oluline, et vastajaid koguneks sarnaselt Eesti üldisele sotsiaaldemograafilisele profiile. Samuti oli oluline, et uuringus osalejaid koguneks erinevatest vanusegruppidest. Peatükis on esmalt kirjeldatud koostatud küsimustikku ning uuringu läbiviimise protsessi. Seejärel on välja toodud püstitatud hüpoteesid ning teostatud andmeanalüüsi kirjeldus.

Kolmandas ning ühtlasi viimases peatükis kirjeldab autor esmalt vastajate demograafilist profiili. Seejärel kirjeldatakse uuringu tulemusi ning kontrollitakse püstitatud hüpoteese kasutades aritmeetilise keskmise arvutust, korrelatsioonianalüüsi ning statistilise olulisuse mõõtmiseks t-testi. Lisaks teeb autor uuringu tulemuste põhjal järeldused.

1. SÄÄSTMISHARJUMUSED JA -MOTIIVID

1.1. Säästmise definitsioon

Säästmist defineeritakse kõige enam Keynes-i majandusteooria alusel, mille järgi on säästus summa, mis jääb isikul üle pärast tarbimist oma sissetulekust kindla ajaperioodi jooksul (Savings 2019). Sellest definitsioonist on tuletatud ka säästude lihtsustatud valem (Saving Function 2019):

$$S = Y - C \quad (1)$$

kus

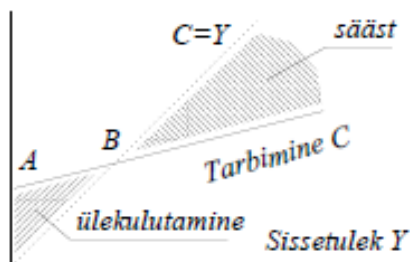
S- säästus kindlal ajaperioodil

Y- kogutulu

C- kulu tarbimisele

Keynes märkas seaduspära: sissetulekute suurenemisel kasvab ka inimeste tarbimine, kuid seda aeglasemalt kui on tulude kasv. Seega kui tulud ületavad kulusid, siis tekivad säästus. (vt Joonis 1)

1) Sissetulekute vähenemisel inimeste tarbimistase palju ei muutu, kuna ka sissetuleku täielikul puudumisel peab inimene ellu jäämiseks midagi tarbima. Kui sissetuleku vähenemisel jõutakse punktini, kus tarbimine ületab tulusid, siis hakatakse elama säästude arvelt. (Toomet)

Joonis 1. Säästmise ja sissetulekute seos Keynesi teooria järgi

Allikas: Toomet

Säästmise definitsioone on ka teisi. Katona (1975) sõnul tähendab säästmine raha kõrvalepanemist, kas rahana või teistesse varaklassidesse paigutatuna, et täita tuleviku eesmärged.

Keynes-i teooria alusel on säästmise kontseptsioon seotud suuresti tarbimisega. Tarbimine baseerub hetke sissetulekutele ning ei võta arvesse tuleviku potentsiaalseid sissetulekuid (Consumption 2019). Tarbimiskulutused ja säästud kasvavad sissetuleku tõustes ning vastupidi, kuid tavaliselt ei toimu kulutuste ja säästude suurenemine võrdeliselt sissetuleku kasvule (Saving Function 2019). Sellisele lähenemisele on aga mitmeid kritiseerivaid teooriaid.

Milton Friedmani pideva sissetuleku hüpoteesi kohaselt ei sõltu tarbimine olemasoleva perioodi sissetulekust ning raha kulutakse ühtlasel tasemel, võttes arvesse pikaajalist keskmist sissetulekut. See omakorda aitab maksimeerida tarbimist pikema perioodi jooksul. (Permanent Income...2019) Friedmani eeldus on see, et inimesed tahavad ühtlustada kõikuvat sissetulekut, seega säästetakse kui sissetulekud on suuremad ning vastupidi. Üheks igapäevaseks näiteks võib tuua selle, et inimesed ei kuluta kohe palgapäeval ära kogu oma palka ning kulud jaotuvad enam-vähem ühtlaselt terve kuu jooksul. Saab eristada ka ajutisi ning kestvaid šokke. Ajutise šoki korral tarbimist oluliselt ei piirata, kuna oodatakse, et pidev sissetulek jääb samaks, ning kasutatakse varasemaid sääste. Näiteks võib tuua 1968. aasta Ameerika Ühendriikides, kui tõsteti makse, et suurendada säästmist ning finantseerida Vietnami sõda. Kuna arvati, et maksude tõus on ajutine, siis säästmine eriti ei kasvanud ja tarbimine jäi sarnasele tasemele. Kui majapidamised arvavad, et tegemist on kestva šokiga, siis väheneb tulevikus oodatav tulu ehk püsiv sissetulek. Seega ei kasutata kogutud sääste, vaid piiratakse tarbimist. (Toomet)

F. Modigliani, R. Brumberg ja A. Ando väljatöötatud elutsükli mudeli kohaselt kohandavad inimesed oma säästmist ja tarbimist terve elutsükli vältel vastavalt erinevatele elu etappidele. Inimeste säästmiskäitumist selgitatakse elutsüklite järgi lihtsustatult kolme eluperioodi alusel. Noorte sissetulekud on üldjuhul madalad ning seetõttu kulud ületavad tulusid, seega on sellele perioodile iseloomulik laenu võtmine. Keskeas on tänu suurenenud sissetulekutele võimalik varasemalt võetud laenud tasuda ning lisaks tulude ja kulude ülejäägist säästa. Pensioniikka jõudes väljaminekud taas ületavad sissetulekuid ning äraelamiseks kasutatakse varasemalt kogutud sääste. (Algoja 2002) Mudeli põhialuseks on seaduspära, et sissetulekud sõltuvad eelkõige inimese vanusest. Noortel on sissetulekud pigem madalad, võrreldes tehtavate kulutustega, mis on vajalikud seoses isikliku elu alustamisega. Keskeas on sissetulekud kõige suuremad ning pensioniikka jõudes tulud taas langevad. (Toomet)

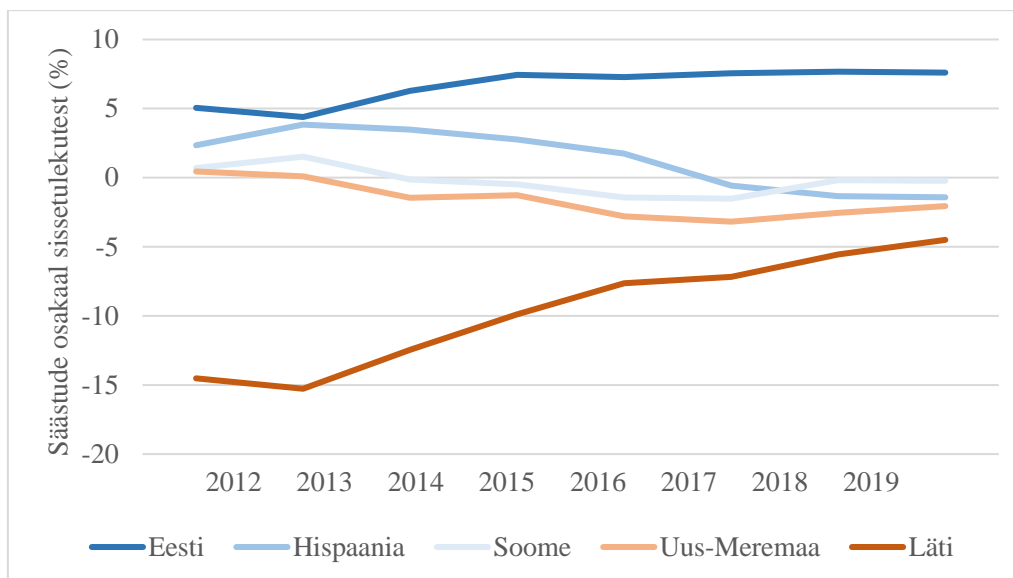
1.2. Erasisikute säästmist mõjutavad tegurid

Riikide jaoks on vaba raha ehk säästude olemasolu vajalik, et tagada riigi stabiilne majanduse kasv ja areng, kuna säästud võimaldavad riigi investeringute rahastamist. Sarnaselt on ka erasisikutel säästude olemasolu vajalik, et täita isiklikud eesmärgid. Vanus, sugu, perekonnaseis, ülalpeetavate olemasolu, haridustase, sissetulek, tarbimisharjumused, säästmise motiivid, finantsteadlikkus ja paljud muud faktorid on kõik seotud säästmisharjumuste ning säästmisesse suhtumisega (Niwanthika 2016).

Vanuse ja säästmise vahel on leitud positiivne seos, nimelt säästude protsent suureneb vanusega (Chang 1994). Samuti kujundab vanus arvamuse säästmisesse, vanemas eas suhtutakse säästmisesse positiivsemalt (Furham 1985). Lisaks on välja tulnud seos perekonnaseisu ja säästmisharjumuste ning haridustaseme ja säästmise vahel. Changi (1994) poolt läbiviidud uuringus selgus, et inimesed, kes on abielus, säästavad suurema tõenäosusega kui need, kes ei ole. Samuti on selle uuringu põhjal inimesed, kes panevad raha säästudeks, üldjuhul rohkem haritud.

Sissetuleku suurus mõjub positiivselt säästude suurusele, kuna säästud kasvavad sissetuleku kasvades rohkem kui suurenenud tarbimine. Näiteks oli ühe uuringu põhjal säästjate sissetulekute keskmine tase 13% kõrgem kui nendel, kes ei säästa. (*Ibid.*) Samas ei oma sissetulekute tase mõne uuringu alusel mingit tähtsust, kuna igas suuruses sissetulekuga inimesed võivad olla regulaarsed säästjad. Siiski on madalama sissetulekuga inimestele regulaarne säästmine pigem keerulisem. (Fisher, Anong 2012)

Leitud on seos ka majandustsüklite ja säästmisaktiivsuse vahel, sellisel juhul hakkab rolli mängima jõukuse efekt (Ventura 2018). Jõukuse efekt on teooria, mis viitab sellele, et kui majandus liigub kasvavas joones, siis on inimesed enesekindlamad oma vara osas ning seetõttu ka kulutavad rohkem ja säästavad vähem. See on tingitud inimese psühholoogiast, kus tõusev turg kasvatab kindlustunnet ning mõjutab tarbimisharjumusi. (The Wealth... 2019) Seda efekti näeb hästi Majanduskoostöö ja Arengu Organisatsiooni (OECD - *Organization for Economic Co-operation and Development*) tehtud statistikast, mis näitab paljude riikide puhul sellist seost. Nimelt pärast viimast majanduskriisi on leibkondade säästude osakaal iga aastaga vähenenud. (Ventura 2018) Samuti on kulutuste kasvuprotsent näiteks Soome, Hispaania ja Uus-Meremaa erasisikute seas ületamas sissetulekute kasvu ning hetkeseisuga on see vahe muutumas aina suuremaks (vt Joonis 2).

Joonis 2. Riikide säästude osakaal sissetulekute viimase 8 aasta näitel
Allikas: autori koostatud OECD statistika alusel

OECD statistika toob välja ka Eesti leibkondade säästmise statistika. Kuigi 2010. aastal tehtud uuringust selgus, et eestlased pikaajaliste rahaliste eesmärkide seadmise ja planeerimisega eriti ei tegele, siis on näha positiivset muutust pärast viimast majanduskriisi, kus inimesed on võtnud rahaasjade planeerimise fookusesse (Smutov 2012). Viimase kaheksa aasta jooksul on muutus olnud ainult positiivne, nimelt on iga aastaga säästmise protsent liikunud üsna stabiilselt kasvavas joones. Paraku ei ole sama hea seis Eesti naabrite seas, kuna säästmise osakaal näiteks nii Soome kui Läti näitel on vähenenud ning kulutuste protsent seega suurenenud. Samuti on Euroopas keskmiselt säästude osakaal majanduse kasvades hoopis langenud. (Ventura 2018)

Käsitatud uuringu tulemused viitavad, et kuigi säästmist peetakse oluliseks, siis eraisikud ei säästa stabiilselt ning piisavalt nii lühiajaliste kui pikaajaliste eesmärkide jaoks. Mõiste finantskirjaoskus viitab oskusele teha häid finantsotsuseid nii lühi- kui pikaajaliste eesmärkide täitmiseks. Madalat finantskirjaoskust seostatakse näiteks halbade laenuotsuste ja madalate või lausa negatiivsete säästude osakaaluga. (Mandell 2009)

Leitud on seos vanemate ja laste säästmisesse ning rahasse üldiselt suhtumise vahel, kuna väärtushinnangud ja oskused, mida lapsevanemad kannavad, kajastuvad tihti nende lastel (Brown, Taylor 2016). On selge, et noortele finantskirjaoskuse õpetamine valmistab neid ette, et hiljem finantsmaailmas paremini hakkama saada, kuid seosest, kuidas oskused vanemate ning laste vahel avalduvad, on räägitud vähem. Nimelt on viiteid nii kognitiivsete oskuste avaldumisele, ehk parem

finantskirjaoskus tuleb kaasa tänu suuremale vaimsele võimekusele ja intelligentsusele, kui ka mittekognitiivsete oskuste avaldumisele ehk läbi hoiakute ja isikuomaduste, näiteks riskialtlisus, ettevõtlikkus, püsivus. (Lusardi, Mitchell 2014) Näiteks on leitud, et lapsevanemad on noorte peamine finantsalase informatsiooni allikas. Need noored, kes on finantsalasel teadlikumatest perekondadest, on seega ka ise suurema finantskirjaoskusega. (Mandell 2008) Lisaks laste finantsteadlikkuse kasvule, on sellistest perekondadest lastel tavaliselt hilisemas eas kõrgem krediidiskoor ning väiksem tõenäosus krediitkaardi võla ees (Grinstein-Weiss *et al.* 2011).

1.3. Säästmise motiivid

Esimesena loetleti säästmise motiive Keynes-i 1936. aastal avaldatud teoses „*The General Theory of Employment, Interest and Money*“. Tema teooria eristas kaheksa eraisiku säästmise motiivi, millele 1996. aastal lisasid majandusteadlased Browning ja Lusardi veel ühe motiivi ning andsid igatüüpele neist nime (Browning, Lusardi 1996):

1. Turvalisuse motiiv ehk mustadeks päevadeks kogumine on säästmine tuleviku kindlustamise eesmärgil, et oleks võimalik katta ootamatud kulutused või tasuda ära finantskohustused sissetulekute vähenemise korral. Näiteks säästmine ootamatute kulutuste või tervisega seotud kulude jaoks.
2. Elutsükli motiiv ehk eesmärk säästa raha tuleviku sissetulekule ja vajadustele vastavalt. Üheks näiteks on pensioniks raha kogumine.
3. Ajutine asendusmotiiv, veel nimetatud kui kalkulatsiooni motiiv on säästmine intressi või dividenditulu teenimise eesmärgil. Tegu on põhiliselt investeringutega, mida on säästude kogumisel olnud võimalik teha.
4. Parenduse motiiv on säästmise motivaator, et aja möödudes järk-järgult parandada oma elutingimusi ja -kvaliteeti. Sellise motiivi näiteks on uue ja suurema eluaseme soetamine või luksuste lubamine.
5. Sõltumatuse motiiv on inimestel, kellel on suur soov iseseisvuse järele ning tahe midagi ise ära teha, teistest sõltumata. Säästmine on üldjuhul ilma konkreetse eesmärgita, see tähendab, et säästetud raha ei kasutata ühe kindla eesmärgi nimel. Tegemist on käitumusliku motiiviga ning sellele ei saa läheneda majanduslikke mudeleid kasutades, sellise säästmise põhjuseid tuleks analüüsida inimese isiksust arvesse võttes.
6. Ettevõtlikkuse motiiv on raha säästmine äritegevuse alustamise või selle edasiviimise eesmärgil.

7. Pärandamise motiiv on säästmine varade edasi pärandamise eesmärgil. Tavaliselt loetakse päranduseks pärast surma järeltulijatele jäävat vara, nii raha kui teiste investeeringute näol, näiteks kinnisvara või väärtpaberite kujul. Antud motiivi puhul võib olla ka tegemist lapsevanemate sooviga koguda raha, et lapsed saaksid iseseisvat elu alustada, haridust omandada või kulutusi katta.
8. Ahnuse motiivi taga on soov säästa ja raha omada ilma konkreetse põhjusega, lihtsalt säästmise kui tegevuse eesmärgil. Tegemist on sarnaselt sõltumatuse motiivile, käitumusliku motiiviga ning seetõttu on vaja seda uurida inimese psühholoogiat arvesse võttes, seetõttu ei saa seda seletada traditsioonilisi majanduslikke mudeleid kasutades, kuna nende sisse ei ole arvestatud inimeste rahaliselt ebaratsionaalset käitumist.
9. Sissemakse motiiv ehk auto, elukoha või muude tagatisega laenuga soetatavate varade ostmiseks sissemakse kogumine. Motiiv lisati loetellu Browning ja Lusardi poolt, kuna leiti, et see oli 60 aasta tagusest nimekirjast puudu, arvestades kui tähtsaks on sellel eesmärgil säästmine muutunud, seda eriti nooremate inimeste seas.

Kuigi loetletud motiividele lisati juurde vaid viimasena nimetatud sissemakse motiiv, siis kohandati ka teisi motiive veidi ajakohasemaks, formuleerides mõisteid ning muutes sellele vastavalt sõnastust. Põhjus oli selles, et 60 aastaga olid mõned motiivid vananenud ning ei omanud enam sellist tähendust nagu varem. (*Ibid.*) Seetõttu võib järeldada, et nüüdseks üle 20 aasta hiljem võivad osad säästmise motiivid olla juurde tekkinud või oma olemuses muutunud.

Eelnenud loetelu säästmise motiividest näitab, et motiivid on heterogeensed. On vähe tõenäoline, et vaid üks nendest motiividest selgitaks kõige paremini eraisikute säästmise põhjuseid, isegi siis kui võtta motiivid vaatluse alla ühe inimese või kindla ajaperioodi ja vanuserühma kaupa. Säästmise motiivid kõigi elu jooksul muutuvad seoses teiste elumuutustega, näiteks vanuse või perekonnaseisu muutuse, laste saamise, kodu soetamise, sissetulekute ja rahalise seisuga muutuse tõttu. (*Ibid*)

Säästmise motiivid ei ole ka üksteist välistavad, kuna need saavad erinevatest eesmärkidest lähtuvalt omavahel kattuda ja üksteist täiendada. Näiteks võivad isikud säästa turvalisuse eesmärgil või kalkulatsiooni motiivil ning allesjäänud säästud hoopis oma järeltulijatele edasi anda ehk pärandamise motiivil kasutada (Dynan *et al.* 2004; Smith 1999). Samuti võib turvalisuse eesmärgil kogutud säästud võtta kasutusele pensionieas olles ehk olles tegutsenud hoopis elutsükli motiivile vastavalt (Browning, Lusardi 1999).

Üheks säästmise motiive selgitavaks meetodiks on ka säästmise hierarhiline struktuur. Väljatöötatud meetodeid on mitmeid, kuid antud töös käsitleb autor põhjalikumalt Alf Lindqvisti hierarhilist struktuuri ehk vajaduste säästmishierarhiat, mis jaguneb neljaks tasemeks. Esimene aste on raha haldamine ehk lühiajaliste rahaliste vajaduste tagamine. Teiseks astmeks on rahalise puhvri kogumine ehk ettenägematute kulude jaoks säästmine. Järgmiseks tasemeks on eesmärgipõhine säästmine, siinkohal säästetakse juba konkreetse eesmärgi nimel, näiteks auto, elukoha või reisi jaoks. Kõige kõrgem tase on jõukuse haldamine, mis tähendab, et kõik eelmised kolm astet ning nendega kaasnevad eesmärgid on täidetud. (Birkeland 2013; Lindqvist 1981)

Käesolevas töös keskendub autor põhjalikumalt pensioniks, finantsvabaduse ning investeerimise eesmärgil säästmise motiivile, kuna need on ühed aktuaalsemad teemad täna nii Eestis kui mujal arenenud riikides. Vananeva ühiskonna probleem on suur ning seetõttu ei piisa riiklikust sotsiaalsüsteemist, vaid inimestel tuleb ise järjest rohkem oma tuleviku rahaasjadesse panustada.

Pensioniks säästmine on üks olulisemaid raha kogumise eesmärke, ometi inimesed selle vajalikkust ei tunnetata, seda eriti nooremas eas. Selliseid tulemusi on näidanud paljud varasemalt tehtud uuringud, põhjuseks on välja toodud see, et enamasti keskendutakse lühiajaliste eesmärkide täitmisele. Pensioniks raha kogumine ja selle investeerimine peaks olema aga prioriteediks kõigile, kuna arenenud majandusega riikides on suureks probleemiks vananev ühiskond ning seetõttu ka pensionisüsteemi ülevalpidamine.

Ka Swedbanki poolt läbiviidud uuring kinnitab tõsiasja, et pensioniks säästmine Eesti inimeste jaoks väga oluline ei ole, kuna vaid 20% vastanutest mainis pensioniks säästmist oma raha kogumise motiivina. Pensioni ootuste osas jagunevad eestlased kaheks, umbes pooled usuvad, et saavad võimaldada sarnast elukvaliteeti ka pensionieas ning ülejäänud arvavad, et peavad oma eelarvet oluliselt kohendama ning kulutusi vähendama. (Maripuu 2016) Tõsiasi on aga see, et pensioni suurus varasemalt teenitud palkade tasemele ei ulatu ning seetõttu on ilmselge, et säästude abita on sarnase elukvaliteedi tagamine võimatu. Ohumärgiks on ka see, et üle poolte elanikest tegelikult ei tea, kui palju on neil raha II ja III sambasse kogunenud ehk inimestel puudub reaalne huvi (*Ibid.*).

Teadaolevalt on Eestis 2020. aastal muutumas ka pensionisüsteem, mis toob kaasa vajaduse inimestel individuaalselt oma pensioni ja säästude üle otsuseid langetama hakata. Heaks näiteks on siinkohal Ameerika Ühendriigid, kus umbes pool sajandit tagasi olid pensionid samuti riigi

poolt hallatud ning inimesed ise sellele seetõttu suurt tähelepanu pöörama ei pidanud. (Lusardi, Mitchell 2014) Täna sel päeval on olukord vastupidine, ameeriklased peavad ise rohkem otsustama, kui palju pensioniks säästetakse ning kuhu investeeritakse, kuna kasutusel on IRA ehk individuaalsed pensionikontod. See omakorda tähendab, et vaja on võtta suurem vastutus, et tulevikus kogutud rahaliste vahenditega oleks võimalik oma vajadusi rahuldada. (*Ibid.*)

Kuigi pensionisüsteemid on hetkel küllaltki erinevad, siis võib paralleele tõmmata ka Eestiga. Vananevas ühiskonnas on pensionisüsteemi jätkusuutlikus suureks probleemiks ning eriti noored inimesed ei saa lootma jääda riigi toele. See tähendab, et oluline on igal inimesel ise säästmisega tegeleda, et pensionieas elukvaliteet märgatavalt ei langeks. Näiteks peab sotsiaalkindlustuskoodeksi alusel pension moodustama vähemalt 40% meeslihttöölise netotasust. Euroopas loetakse sellist protsent küll suhteliselt madalaks ning õnneks enamus riike ka seda taset ületavad, Eestis näiteks räägitakse pigem keskmise netopensioni ja netopalgaga 80% suhtest. (Riikliku vanaduspensioni... 2016) Siiski näitab see, et ainult pensionist elades on elukvaliteedi langus ilma säästude vältimatu. Samuti on loomulik, et kui pensionisüsteemi muudatustega jääb inimestele rohkem vabadust otsustamisele, siis on vajalik võtta ka suurem vastutus ning kontroll oma säästude üle ning suurendada oma teadlikkust nende olulisusest.

Inimeste eesmärgiks pensioniks säästmisel võiks olla finantsvabadus ehk olukord kui igapäevased kulud saaksid kaetud passiivsest sissetulekust. Huvi finantsilise iseseisvuse vastu näitab ka suurenenud Google otsingute arv, samateemaliste raamatute lai valik ning läbimüük ja koolituste populaarsus (Perrone *et al.* 2015). Ilmselgelt on järjest enam inimesi huvitatud alternatiivsest säästmise ja raha teenimise võimalusest, mis võib olla päästjaks tänapäeva noortel pensioniikka jõudes.

1.4. Varasemad empiirilised uuringud säästmisharjumuste ja -motiivide kohta

Käesolev peatükk annab ülevaate varasemalt läbiviidud empiirilistest uuringutest säästmisharjumuste ja nende motiivide kujunemisest. Furnham uuris, kuidas inimeste profiil ja demograafilised näitajad mõjutavad säästmisharjumusi ning -hoiakuid. Vaatluse alla võeti näiteks soo, vanuse, haridus- ja sissetulekutaseme mõju säästmisele. Tulemustest selgus, et näiteks vanusel on suur lineaarne seos säästmisharjumuste ja -hoiakutega ning sellega, kui regulaarselt

säästetakse. Vanemas eas muutub säästmise tähtsus suuremaks ning inimesed suhtuvad sellesse positiivsemalt. (Birkeland 2013; Furnham 1985)

Fisher ja Anong on varasemalt uurinud säästmise regulaarsuse ja motiivide seost. Uuringus osalenutest 46% tegelesid säästmisega regulaarselt, 32% ebaregulaarselt ning 22% ei säästnud üldse. Ettevaatuse ehk turvalisuse motiiv motiveeris küll inimesi rohkem säästma, kuid ainult pensioniks säästmise motiivi ning regulaarselt säästmise vahel leiti seos. Nimelt inimesed, kes panid raha kõrvale pensioniks säästmise eesmärgil, tegid seda ka regulaarselt. (Fisher, Anong 2012) Käesoleva töö autori jaoks on siinkohal oluline välja tuua ka Fisheri ja Anongi poolt tehtud järeldus, et kuna säästmise regulaarsus tagab paremad tulemused just pikaajaliste finantseesmärkide täitmisel, siis tuleks sellele rohkem tähelepanu pöörata majandushariduse andmisel.

Kasilingam ja Jayabal (2011) uurisid säästmismotiivide mõju inimeste säästmisele, võttes aluseks Keynesi poolt defineeritud säästmise motiivid. Uuringu tulemustel selgus, et kõige olulisemaks pidasid inimesed turvalisuse eesmärgil ehk mustadeks päevadeks raha kogumist. Samuti oli vastajate jaoks oluline pikaajaline säästmine ehk säästmine tulevikuks ja eelkõige pensioniks.

Lindqvisti poolt läbiviidud uuringu põhjal tehti järeldus, et rootslastele oli kõige olulisemaks samuti turvalisuse eesmärgil säästmine. Samuti toodi tulemustes välja kindla eesmärgi nimel säästmise motiivi tähtsus ehk Lindqvisti säästmise hierarhilises struktuuri kolmanda taseme motiivi. Selle alusel pidasid inimesed oluliseks pikaajalisel ja kindlal eesmärgil säästmist. (Birkeland 2013; Lindqvist 1981)

1.5. Varasemad uuringud eestlaste säästmisharjumuste ja -motiivide kohta

Eestis on varasemalt tehtud mitmeid eraisikute säästmisharjumusi ning -motiive puudutavaid uuringuid, suuremad nendest on tellitud näiteks Finantsinspektsiooni ja Swedbanki poolt. Lisaks on sarnastel teemadel mõned uuringud, mis on läbi viidud TTÜ üliõpilaste lõputöödena. Käesolevas peatükis toob autor välja antud töö kontekstis tähtsamad teemad, uuringute tulemused ning tehtud järeldused.

Finantsinspektsiooni poolt tellitud uuring oli üsna lai ning andis ülevaate nii eestlaste finantsteenuste kasutamisest ja teadlikkusest kui ka säästmis- ja investeerimisharjumustest ning eesmärkidest. Käesoleva töö raames olid vajalikud vaid tulemused ja järeldused säästmist puudutavate teemade kohta.

Finantsinspektsiooni poolt tellitud ja Turu-uuringute AS (2014) läbiviidud uuringust selgus, et võrreldes 2009. aastaga on 4% võrra vähenenud eraisikute osakaal, kes ei pidanud säästmist oluliseks, mis kinnitab töös varasemalt analüüsitud OECD (Ventura 2018) tulemusi. Sääste omab vastanutest 50%, nooremate vastanute ehk kuni 34-aastaste seas oli protsent pisut alla selle ning ülejäänud valimi puhul veidi kõrgem. Suuremat erinevust oli märgata just erinevate haridustasemete vahel, kõrgharidusega inimesest omavad sääste 70%, samal ajal keskharidusega inimestest 45% ning alla keskhariduse vaid 31% vastanutest.

Lisaks küsiti Eesti elanikelt hinnangut säästude suuruse kohta. 19% elanikest leidis, et sääste peaks olema rohkem kui kuue kuu sissetuleku ulatuses. Kõige enam, nimelt 34% elanikest arvas, et vajalik oleks vähemalt 3-6 kuu sissetulekute ulatuses säästude olemasolu. 1-2 kuupalga ulatuses sääste pidas vajalikuks 28% ning alla 1 kuupalga ulatuses vaid 5% valimist. Ka selle küsimuse juures tuli välja seos haridustaseme ning säästude osakaalu vahel. Nimelt oli arvamus säästude osakaalu suuruse vajalikkusest seda kõrgem, mida kõrgema haridustaseme rühmaga tegemist oli. Kõrgharidusega inimestest pidasid üle kuue kuupalga ulatuses sääste vajalikuks lausa 28% elanikest, alg- ja põhiharidusega inimeste seas oli see vaid 9%. Samuti ei esinenud kõrgharidusega rühma vahel ühtegi vastanud, kes oleks pidanud säästmist mõttetuks. (*Ibid.*)

Swedbanki poolt läbiviidud säästmisteemaline uuring toob välja selle, et inimesed peavad säästmist oluliseks ning lausa 74% vastanutest omavad sääste. Säästmisega tegelevate inimeste osakaal ja profiil uuringule tuginedes viimastel aastatel väga muutunud ei ole. Samuti on välja toodud seos haridustaseme ning säästmise vahel, kuna sääste omavate inimeste seas on oluliselt rohkem kõrgharidusega inimesi, lausa 84% nendest säästavad. Samuti on üheks aspektiks palk, kõrgemapalgalised inimesed säästavad ka rohkem, nimelt 89% nendest tegelevad säästmisega. Säästude osakaal igakuisest sissetulekust jääb alla 5% ligi 30% säästvatest inimestest, 5-10% sissetulekutest säästavad igakuiselt natuke üle 20% vastanutest. Vaid 8% vastanutest moodustavad säästud üle 15% igakuistest sissetulekutest. (Maripuu 2016)

Säästjaid on jaotatud kahte gruppi: teadlikud säästjad ehk inimesed, kes panevad raha säästudeks kõrvale kuu alguses, kohe pärast palga laekumist, ning tarbimisele orienteeritud säästjad ehk inimesed, kes säästavad kuu lõpus kulutustest alles jäänud raha. Kuigi vastajate seas on rohkem tarbimisele orienteeritud säästjaid, siis siinkohal annab viidatud artikli autor nõu, et säästude edukamaks kogumiseks on vajalik stabiilsus ehk säästud tuleks eelarvesse sisse planeerida. (*Ibid.*) Just selline säästmisharjumus annab efektiivsemaid tulemusi, kuna tegutsetakse vastavalt plaanile ehk välditakse näiteks tarbetuid kulutusi.

Finantsinspektsiooni uuringus on välja selgitatud ka säästmise eesmärgid, 56% säästavad mustadeks päevadeks ehk turvalisuse eesmärgil, huvitav on ka see, et mustadeks päevadeks säästmise osatähtsus on suurem just väiksema sissetulekuga inimeste seas. Ligi 30% inimestest säästab ilma konkreetse eesmärgita ning 26% ja 27% säästavad inimesed vastavalt väiksemate või suuremate kulutuste tarvis. (Turu-uuringute AS... 2014). Swedbanki säästmise uuringus selgus, et eestlaste säästmise eesmärgid on pigem lühiajalised, kuna 59% inimestest kogub mustadeks päevadeks ning 33% suuremateks lähitulevikus toimuvaks väljaminekuteks, näiteks auto ostmine, reis või tarbeesemed. 25% vastanuteks mainis lastele tulevikuks säästmist ning vaid 20% säästavad pensioniks. (Maripuu 2016)

Tallinna Tehnikaülikoolis on varasematel aastatel kaitstud mitmed säästmise teemat puudutavad bakalaureuse- ja magistritööd. Järgnevalt teeb autor lühikese kokkuvõtte tehtud töödest ja saadud tulemustest. Purje (2018) keskendus oma bakalaureusetöös eestlaste säästmisharjumustele, nende motiividele ja mõjuritele. Saadud tulemustest selgus, et eestlaste igakuine säästmise protsent on pigem madal, üle poole vastajatest paneb säästudena kõrvale alla 10% oma sissetulekust. Lisaks leidis viidatud töö autor seose säästmise regulaarsuse ja säästmise protsendi ning sissetuleku suuruse ja säästmise vahel. Töö tulemusel leiti, et pensioniks säästmise motiivi tähtsus suureneb vanuse kasvuga, samas oli noortele olulisem finantsvabaduse saavutamise motiiv.

Prometnaja (2017) uuris oma töös Eesti üliõpilaste säästmisharjumusi. Kuigi käsitletud kirjanduse alusel peaks pensioniks raha säästmine motiveerima inimesi rohkem säästma, siis uuringu tulemused seda ei kinnita, ning Eesti üliõpilastele pensioniks säästmise motiiv oluline ei ole. Töös uuriti veel vanemate ja nende laste säästmiskäitumise seost ning uuringu tulemustest selgus, et vanemate säästmisharjumused mõjutavad laste säästmiskäitumist.

Kibena (2015) uuris oma magistritöös eestlaste säästmisharjumuste kujunemist ning neid mõjutavaid tegureid. Näiteks jõuti töö tulemuste põhjal järeldusele, et suurema sissetulekuga inimesed tegelevad säästmisega rohkem. Vastanute säästmise motiivide all domineerisid lühiajalised eesmärgid nagu soov koguda suurema või ootamatu kulutuse tarvis, tunduvalt vähem peeti oluliseks pensioniks või laste tuleviku nimel säästmist.

Tiitso (2015) magistritöö oli noorte säästmisharjumuste teemal. Näiteks leiti, et paljudel Eesti noortel puudub hädareserv või on see liiga väikeses summas. Samas tõestati, et sissetulekute kasv, lapsevanemaks olemine ja ülevaade oma rahaasjadest mõjutab säästmise protsenti positiivselt.

Sarnaselt varasemalt tehtud uuringutele, keskendub käesoleva töö autor samuti säästmisharjumuste ja -motiivide kujunemise uurimisele. Lisaks sellele käsitleb autor harjumuste ja motiivide omavahelist seost, näiteks analüüsitakse motiivide mõju säästmise regulaarsusele.

2. METOODIKA

2.1. Küsimustiku kirjeldus

Käesoleva bakalaureusetöö raames viis autor läbi kvantitatiivse uuringu, mille jaoks koostati ankeetküsitlus eraisikute säästmisharjumuste, -motiivide ja -hoiakute kohta (Lisa 1). Uuringu eesmärgiks oli välja selgitada, milline on Eesti eraisikute suhtumine säästmisesse, millised on säästmisharjumused, mis mõjurid neid peamiselt kujundavad ning millised on säästmise motiivid erinevate vanusegruppide seas. Sihtrühmaks olid Eesti eraisikud alates 18. eluaastast. Autori jaoks oli oluline, et valim oleks esinduslik ja vastajad oleksid erinevatest vanusegruppidest, et oleks võimalik viia läbi soovitud säästmise motiive puudutav analüüs.

Küsimustik oli koostatud võttes aluseks sarnased varasemalt tehtud tööd ja uuringud. Osaliselt valiti küsimusi, mida olid kasutanud Tallinna Tehnikaülikooli üliõpilased oma läbiviidud uuringutes, näiteks Purje (2018) ja Tiitso (2015) lõputöodes. Säästmise motiive puudutavate küsimuste koostamisel võeti aluseks varasemalt käesolevas töös käsitletud Keynesi (1936), Browning ja Lusardi (1996) ning Lindqvisti (1981) teooriad. Töö autori poolt sai lisatud juurde „finantsvabaduse saavutamise“ motiiv, kuna autor soovis uurida selle tähtsust mõneti põhjalikumalt. Samuti kasutas seda motiivi oma küsitluses Purje (2018), seetõttu soovis autor saadud tulemusi ka võrrelda.

Lõpliku küsimustiku koostas autor individuaalselt Google Forms keskkonnas, lähtudes konkreetset antud töö teemapüstitusest ning töös käsitletud teooriatest. Antud keskkond sai valitud põhjusel, et see on nii küsimustike koostajale kui vastajatele mugav ja kasutajasõbralik. Näiteks oli võimalik küsimustik koostada nõnda, et oli võimalik suunata vastaja automaatselt edasi järgmise küsimuse juurde olenevalt tema varasematest vastustest. Näiteks kui respondent vastas, et „Ei säästa“, siis jäeti vastajal automaatselt vahele säästmisharjumusi ja -motiive puudutavad küsimused ning suunati respondent edasi järgmise küsimuste bloki juurde.

Küsimustik koosnes 18 küsimusest, mille hulka on arvestatud ka üldised vastaja profiili puudutavad küsimused, mis asusid küsimustiku lõpus. Küsimused oli jaotatud neljaks alagrupiks. Esimesena uuriti inimeste arvamust säästmise olulisuse, oma säästmisharjumuste ning –motiivide kohta. Teisena küsiti inimeste investeerimisharjumusi puudutavaid küsimusi. Järgmisena tulid küsimused inimeste üldise majandusliku tausta kohta, sinna alla kuulusid näiteks küsimused kulutuste planeerimise ning finantskohustuste kohta. Viimase grupi moodustasid küsimused taustandmete kohta, näiteks sugu, vanus, haridustase, sissetuleku suurusjärk ning ülalpeetavate olemasolu.

Andmete kogumiseks jagati küsimustikku interneti teel. Küsimustik oli kättesaadav www.docs.google.com lehel perioodil 15. november 2018 – 05. detsember 2018. Lisaks tegi autor uue vastuste kogumise perioodil 15. aprill 2019 – 29. aprill 2019, et täiendada valimi esinduslikkust ning suurendada vastajate arvu. Uuringus osales kokku 219 vastajat vanuses 18-78 eluaastat. Säästmisharjumusi ja -motiive puudutavate tulemuste kajastamiseks ning hüpoteeside analüüsimiseks oli võimalik kasutada 212 inimese vastuse ankeeti, kuna 7 uuringus osalejat vastasid, et nad ei säästa üldse.

Küsitlust levitati algselt erinevate sotsiaalmeedia kanalite kaudu, võimaldamaks ligipääsu suuremale hulgale vastajatest. Peamiselt kasutati sotsiaalmeediaplatformi Facebook, kus vastajatel on hea võimalus ka küsimustikku sõpradele ja tuttavatele edasi jagada. See võimaldab küsimustikul kiiremini levida ning laiema valimini jõuda. Sotsiaalmeediaplatformi Facebook kasutamisel küsitluse jagamiseks olid ka mõned miinused. Näiteks oli raske saada tagasisidet küsitluse ülesehituse kohta. Lisaks sealses inforohkes kanalis ei pruugi inimesed postitust märgata, unustavad selle või ei näe vajadust aja kulutamiseks ega vastamiseks. Põhiliseks probleemiks kujunes aga see, et nii oli autoril minimaalne kontroll demograafiliste näitajate üle ning vastajad olid üsna sarnase profiiliga, seda nii elukoha, vanuse kui elustiili poolest. Näiteks kogunes tunduvalt suurem protsent respondente, kes olid järgmiste ühiste tunnustega: naised, kõrgharidusega, noored. Seetõttu otsustati küsitlus laiali saata ka erinevatesse ettevõtetesse, et parandada valimi esinduslikkust. Autor eelistas ettevõtete valikul just tööstus-, tootmis- ja ehitusettevõtteid, kuna sealsete töötajate üldine profiil aitas esinduslikuma valimi moodustamisele kaasa. Paraku oli sealne vastamisaktiivsus madal ning lisandunud vastajaid ning tagasisidet kogunes oodatust vähem.

2.2. Hüpoteesid

Andmete paremaks analüüsimiseks püstitas autor hüpoteesid, mida uuringu tulemuste alusel tõestada sooviti. Kõik hüpoteesid on püstitatud võttes aluseks töös varasemalt käsitletud teooriad. Samuti oli autori poolt koostatud küsimustiku aluseks tööle seatud eesmärgid ning järgnevad hüpoteesid:

H1: Eesti eraisikud peavad säästmist oluliseks;

H2: Inimesed, kes säästavad regulaarselt, säästavad rohkem;

H3: Inimesed, kes teenivad rohkem, säästavad rohkem;

H4: Eesti eraisikute jaoks on säästmisel kõige olulisem meelerahu motiiv;

H5: Pensioniks säästmise tähtsus kasvab vanuse kasvuga;

H6: Pensioniks säästvad inimesed tegelevad säästmisega regulaarsemalt.

2.3. Andmeanalüüs

Uuringus kogutud andmeid töötles autor andmetöötlusprogrammiga MS Excel 2016. Autor puhastas ja korrastas saadud vastused, koostas esmase kokkuvõtte respondentide profiili kohta ning teostas analüüsi üldiste säästmist puudutavate küsimuste lõikes.

Hüpoteeside kontrollimiseks kasutati aritmeetilise keskmise arvutust, korrelatsioonianalüüsi ning t-testi. Aritmeetilise keskmise arvutust kasutati eelkõige säästmise motiivide reastamiseks ning vanusegruppide vaheliseks analüüsiks. Korrelatsioonianalüüsi kasutati mitme hüpoteesi kontrollimiseks, et leida seos näiteks säästmise regulaarsuse, keskmise säästmismäära, sissetulekute suuruse ning säästmise motiivide vahel. Kahepoolset t-testi kasutati omakorda tulemuste statistilise olulisuse mõõtmiseks. T-testi puhul olid veapiirid 5%.

3. TULEMUSED

3.1. Vastajate demograafiline profiil

Töö autor tegi esmalt ülevaate vastajate demograafilisest profiilist, et selgitada välja valimi esinduslikkus (vt Tabel 1). Küsitluses osalenud 219 inimesest olid 37% mehed ja 63% naised.

Tabel 1. Vastajate demograafiline profiil

	Jaotus	Vastajaid	Protsent
Sugu	mees	81	37%
	naine	138	63%
Vanus	18-25	77	35%
	26-35	57	26%
	36-45	46	21%
	46-55	26	12%
	56-65	10	5%
	66+	3	1%
Haridustase	alla keskhariduse	2	1%
	keskeri-/keskharidus	92	42%
	kõrgharidus	125	57%
Sissetulek	0-500	21	10%
	501-1000	54	25%
	1001-2000	113	52%
	2001-3000	27	12%
	3000+	4	2%

Allikas: autori koostatud läbiviidud uuringu tulemuste alusel

Vanuse said uuringus osalenud inimesed märkida ise täisarvuna, hiljem grupeeris töö autor respondendid vanusegruppidesse. Kõige enam oli noori vastajaid, vanusegrupp 18-25 moodustas 35% küsitluses osalenutest. Iga järgneva vanusegrupiga vastanute arv juba kahanes ning kõige vähem kogunes vastajaid vanusegrupist 66+. Kuna antud vanusegrupp oli koguvalimist niivõrd

väikese osakaaluga ning seetõttu ei ole tegemist esindusliku valimiga, siis järeldusi antud vanusegrupis teha võimalik ei ole. Sellel põhjusel on hilisemal analüüsil arvestatud kõrgeima vanusegrupina 56+.

Küsimustikku respondendid pidid märkima analüüsi koostamise eesmärgil oma netosissetuleku vahemiku. Ligi pooled vastanutest teenivad umbes keskmist või keskmisest natuke kõrgemat palka. 52% vastanutest märkisid oma netosissetuleku vahemikuks 1001-2000 eurot. Alla 1000 euro märkisid sissetulekuks 35% vastanutest ning üle 2000 euro ligi 14% uuringus osalenutest. Üle poolte vastanutest omab kõrgharidust (57%), alla keskhariduse jäi haridustase vaid ühel protsendil vastanutest.

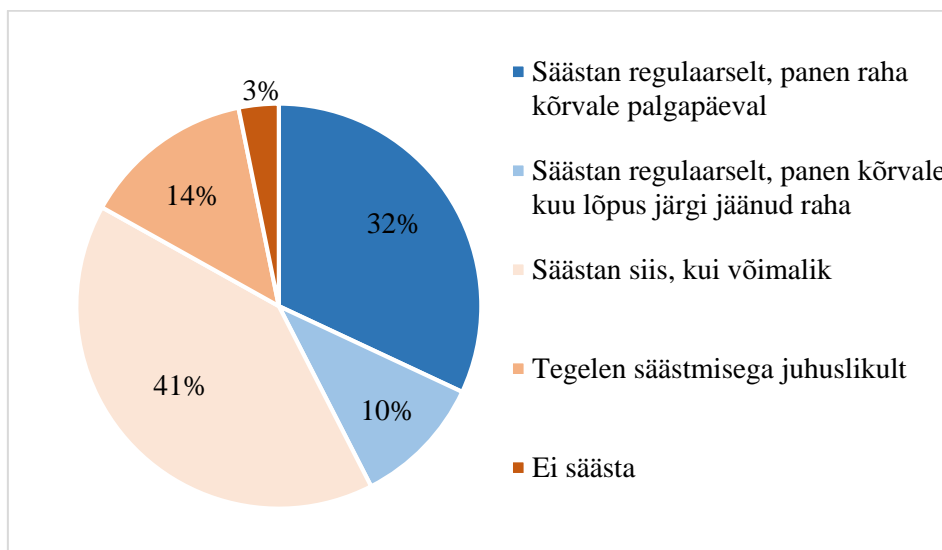
Töö autor võrdles saadud tulemusi ka Eesti sotsiaaldemograafilise profiiliga, et analüüsida valimi esinduslikkust. Meeste ja naiste osakaal paraku päris täpne ei ole, kuna Eestis moodustavad naised 53% ja mehed 47% rahvastikust. Samuti on vastajate vanusegruppide osakaal võrreldes Eesti üldise tasemega veidi kallutatud. Nimelt on Eestis rahvaarvu poolest kõige suurem vanusegrupp hetkel 25-34, edasi toimub rahvaarvus väike langus ning vanuse suurenedes rahvaarv ka väheneb. (Statistikaamet, tabel RV021) Läbiviidud uuringus osalenute osakaal vanuse kasvades paraku langeb liiga suures ulatuses ning kõige suurema osakaaluga on hoopis vanusegrupp 18-25. Seega võib väita, et lisavastajate leidmine aitab küll mitmel puhul parandada valimi esinduslikkust, näiteks tõusis meeste osakaal üle 5% võrra, samuti paranes vanusegruppide esinduslikkus, kuid üldisemalt Eesti eraisikute kohta järelduste tegemiseks oleks veel vajalik mõningane valimi esinduslikkuse parandamine ning vastajate sihtotsing (näiteks sugu ja teatud vanuse- ja haridusgrupe silmas pidades).

3.2. Säästmisharjumused ja säästmise olulisus

Bakalaureusetöö ühe eesmärgina sooviti välja selgitada säästmise olulisus ning Eesti eraisikute säästmisharjumused. Käesolevas peatükis kirjeldab autor läbiviidud uuringu tulemuste põhjal eraisikute säästmisharjumusi ning nende säästmise mõjureid. Tulemuste saamisel on peamiselt kasutatud 212 inimese vastuseid, kuna 7 uuringus osalejat vastasid, et nad ei säästa üldse. Nende säästmisharjumusi käesolevas töös pikemalt uuritud seega ei ole.

Säästmise olulisust hinnati tulemustega küsimusele, kas vastajad peavad säästmist oluliseks. Analüüs viidi läbi kogupalimi seas. 215 inimest ehk 98% vastajatest leidis, et säästmine on nende jaoks oluline. See kinnitab püstitatud hüpoteesi H1 tõesust, et Eesti eraisikute jaoks on säästmine tähtis.

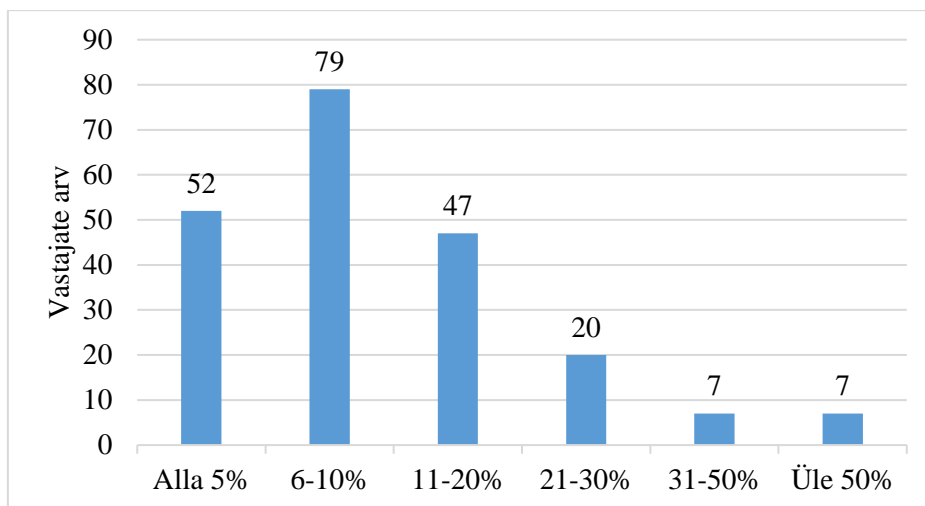
Kogupalimist säästavad regulaarselt 42% uuringus osalenutest, vastavalt palgapäeval raha kõrvale panevad umbes kolmandik ehk 32% kogupalimist ning kuu lõpus allesjäänud raha säästavad 10% vastanutest. Üle poole uuringus osalenutest tegelevad säästmisega juhuslikult või panevad raha kõrvale siis, kui võimalus tekib. 3% kogupalimist ei tegele säästmisega üldse. (vt Joonis 3) Inimesed, kes vastasid, et nad ei säästa üldse, tõid enamasti põhjusena välja selle, et nende igakuiseid kulutused ei võimalda säästmist, vähem mainiti põhjusena konkreetse eesmärgi ja motiivi puudumist.

Joonis 3. Säästmise aktiivsus

Allikas: autori poolt koostatud läbiviidud uuringu tulemuste alusel

Küsitluse käigus uuriti vastajatelt, kui suure osa oma sissetulekust nad keskmiselt igakuiselt säästavad. Kõige enam, täpsemalt 37% vastanutest paneb säästudeks kõrvale keskmiselt 6-10% oma igakuistest sissetulekutest. Populaarsuselt järgmine vastusevariant oli tõdemus, et säästetakse alla 5% sissetulekutest, nii vastas 25% küsitluses osalenutest. Natuke väiksema osakaaluga oli variant, et säästetakse 11-20% sissetulekutest. Edasi säästmise protsent juba tunduvalt vähenes ning üle 30% oma sissetulekutest säästsid vähesed, nimelt vaid 6% vastajatest. (vt Joonis 4).

Joonis 4. Säästmise protsent sissetulekust

Allikas: autori poolt koostatud läbiviidud uuringu tulemuste alusel

Edasi uuriti säästmise regulaarsust ja säästmismäära mõjutavaid tegureid. Kuna varasemalt käsitletud teooria alusel on olemas seos säästude suuruse ja sissetuleku ning säästmise regulaarsuse ja säästude suuruse vahel, siis püstitas autor nende uurimiseks ka hüpoteesid.

Mõlema hüpoteesi kontrollimiseks tehti autori poolt korrelatsioonianalüüs, et uurida seost säästmise regulaarsuse ja igakuise säästmise protsendi ning säästmise regulaarsuse ja sissetuleku vahel. Samuti korrastati andmed, lisades vastustele numbrilised väärtused. Näiteks säästmise aktiivsuse mõõtmiseks paluti uuringus osalenutel hinnata enda säästmisharjumusi viiepunktiskaalal, kus vastusevariant "ei säästa üldse" oli tähistatud väärtusega 1 ning vastusevariant "säästan regulaarselt, panen raha kõrvale palgapäeval" väärtusega viis. Sarnast lahendust kasutati ka säästmismäära ning keskmise netosissetuleku mõõtmisel.

Korrelatsioonikordaja säästmise aktiivsuse ja säästmise protsendi vahel tuli 0,48, mis tähendab, et tegemist on keskmiselt tugeva seosega. Samuti tehtud t-testist nähtub, et seos on statistiliselt oluline, kuna p väärtus on väiksem kui 0,05. (Lisa 2) See tõestab püstitatud hüpoteesi, et regulaarselt säästvad inimesed säästavad keskmiselt rohkem. Seega harvem ning ebaregulaarsemalt säästvate inimeste igakuiste säästude protsent on madalam.

Korrelatsioonikordaja säästmise protsendi ja sissetuleku vahel on vaid 0,14, sealjuures statistiline olulisus jääb alla 0,05 (Lisa 3). Statistilisele olulisusele vaatamata, on tegemist väga nõrga korrelatsiooniga ning nende tulemuste alusel järeldusi teha võimalik ei ole. Seega H3 ei kehti.

3.3. Säästmise motiivid

Eraisikute säästmise motiivide analüüsimiseks kasutati peamiselt andmeid küsimusest, kus vastajad pidid hindama säästmise motiivide olulisust skaalal 1-5. Üks tähendas sealjuures, et motiiv ei ole üldse oluline ning viis seda, et motiiv on säästmisel väga oluline. Küsimuse loetletud motiivid põhinesid Keynes (1936), Browning ja Lusardi (1996) ning Lindqvist (1981) teooriatel, mida varasemalt käesolevas töös ka käsitleti. Lisaks oli küsimusele lisatud motiiv „finantsvabaduse saavutamine“, mida oli varasemalt kasutatud ka Tallinna Tehnikaülikoolis Purje (2018) oma bakalaureusetöös. Käesoleva töö autor leidis samuti, et finantsvabadus on inimeste seas järjest aktuaalsem teema ning seetõttu sooviti analüüsida, kas see kajastub ka antud uuringu tulemustes ning mis on inimeste peamised investeerimisviisid finantsvabaduseni jõudmisel.

Motiivide olulisuse leidmiseks kasutas autor aritmeetilise keskmise arvutust. Kõige kõrgem oli keskmine ehk tähtsus meelerahu ehk turvalisuse motiivi juures, selle keskmiseks tuli 4,387. (vt Tabel 2) Selle alusel sai tõestust püstitatud hüpotees H2, et Eesti eraisikute jaoks on kõige olulisem säästmisel meelerahu ehk turvalisuse motiiv.

Tabel 2. Säästmise motiivid

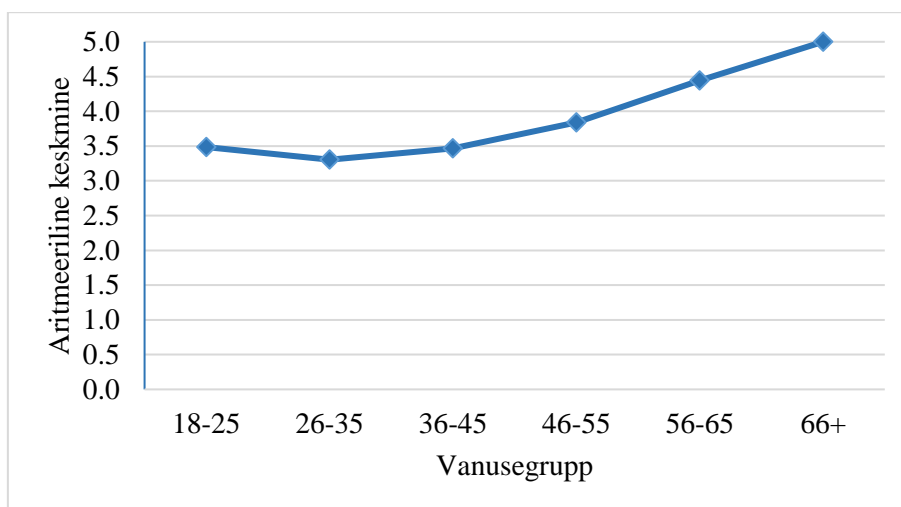
Meelerahu	4.387
Finantsvabaduse saavutamine	4.165
Ootamatute kulutuste katmine	4.052
Oma kodu ostmine	3.736
Pensioniea kindlustamine	3.538
Lastele tuleviku jaoks säästmine	3.505
Tarbeesemete ostmine	2.859
Enda äri alustamine	2.495

Allikas: autori koostatud läbiviidud uuringu tulemuste alusel

Kõige vähemoluline säästmise motiiv oli enda äri alustamine, mille keskmiseks kujunes 2,495. Põhjuseks võib olla see, et antud motiiv ei ole aktuaalne paljudele inimestele, kuna kas puudub soov ettevõtlusega tegeleda või ei ole vajalikud alginvesteeringud nii suured, et ettevõtte alustamiseks märkimisväärset summat koguda tarvis oleks. Samuti oli teistest motiividest märkimisväärselt väiksema tähtsusega tarbeesemete ostmise motiiv.

Pensioniks säästmise motiiv on inimeste jaoks pigem keskmise tähtsusega, aritmeetilise keskmisega 3,538 ning tähtsuse järjekorras alles 5ndal kohal. See on pigem halb näitaja, kuna järelkult ei mõista inimesed pensioniks säästmise olulisust ning ei planeeri nii pikaajaliselt oma rahaasju. Samas nagu juba varasemalt käsitletud teoriast välja tuli, siis on kõigil oluline pensioniks kogumisse panustada, kuna seoses pensionisüsteemi muutumise ja rahvastiku vananemisega ei saa ainult riiklikule sotsiaalsüsteemile lootma jääda.

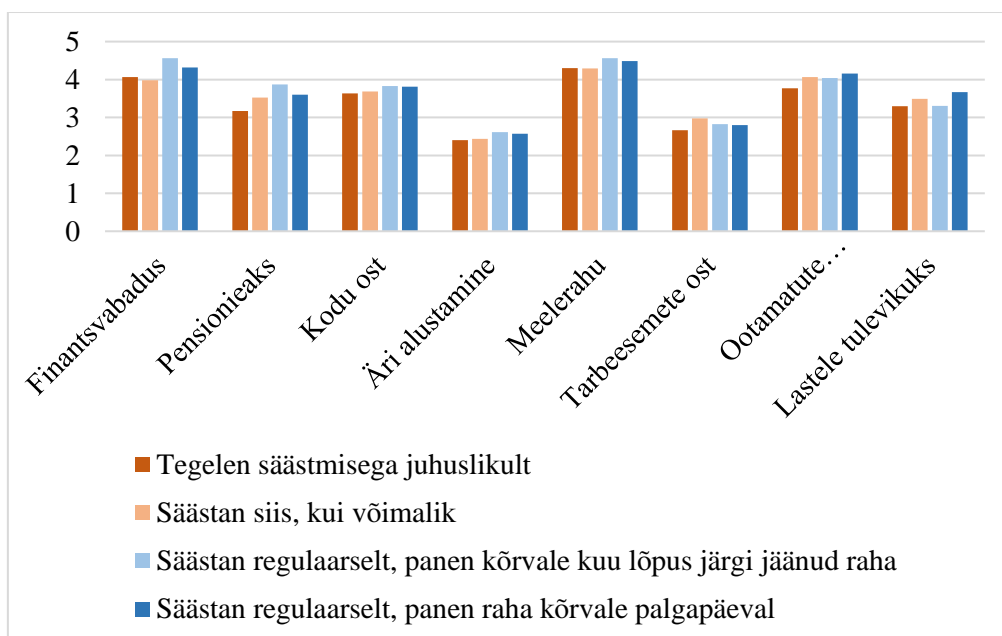
Hüpoteesi kontrollimiseks teostas autor korrelatsioonianalüüsi, kus uuriti seost „pensioniea kindlustamise“ motiivi ning vanuse vahel. Korrelatsioonikordajaks saadi 0,18 ehk tegemist on väga nõrga positiivse seosega. T-testi tulemusena saadud p väärtus on väiksem kui 0,05 ehk selle põhjal saab väita, et seos on statistiliselt oluline (Lisa 4). Olenemata statistilisest olulisusest on korrelatsioon liiga väike, et analüüsi tulemusel kinnitada püstitatud hüpoteesi. Hüpoteesi täiendavaks uurimiseks tõi autor välja pensioni säästmise motiivi aritmeetilised keskmised igas vanuserühmas (vt Joonis 5).

Joonis 5. „Pensioniea kindlustamise“ motiivi keskmised vanusegruppide lõikes
Allikas: autori koostatud läbiviidud uuringu tulemuste alusel

Jooniselt nähtub, et vanuse kasvades pensioniks säästmise tähtsus tõuseb. Üle 56-aastaste seas puuduvad vastajad, kelle jaoks pensioniks säästmine oluline ei ole. 66+ vanuserühmal on pensioniks säästmise motiivi keskmiseks 5 ehk kõigi vastajate jaoks on pensioniks säästmine väga oluline. Noortel on pensioniks säästmise motiivi seas suur varieeruvus, mis võis olla väga nõrga korrelatsiooni põhjuseks. Samas on keskmiste analüüsi tulemusel võimalik kinnitada hüpotees H5 tõesust.

Pensionieaks säästmise ja vanuse seose kontrollimiseks arvatati välja motiivide keskmised erinevate säästmise aktiivsustasemetel lõikes (vt Joonis 6). Tulemuste põhjal sellist seaduspära, et regulaarne säästmine tagaks ka suurema motiveerituse, kindlalt kinnitada võimalik ei ole. Erinevused tulevad sisse enamus motiivide puhul.

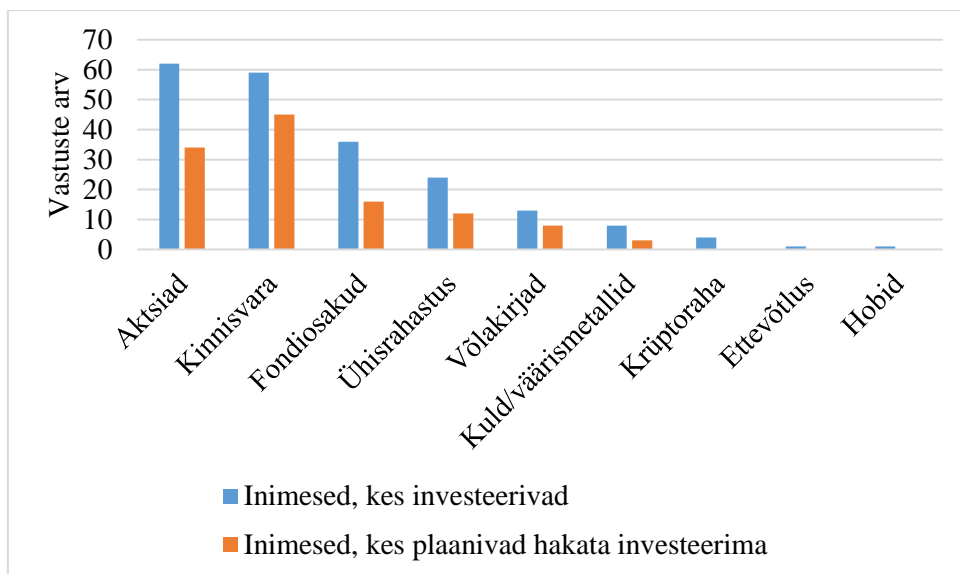

Joonis 6. Säästmise motiivide ja regulaarsuse seos

Allikas: autori koostatud läbiviidud uuringu tulemuste alusel

Näiteks tuleb välja, et nende inimeste jaoks, kes säästavad regulaarsemalt, on olulisem pensioni, finantsvabaduse ja meelerahu motiiv. Samas on tarbeesemete ostmise motiiv tähtsam nendele, kes regulaarselt ei säästa. Selline seaduspära on üsna loogiline, kuna lühiajalisemate ja väiksemate kulutuste tarvis ei ole niivõrd oluline regulaarne säästmine. Seega võib kinnitada püstitatud hüpoteesi, et eraisikud tegelevad säästmisega regulaarsemalt pensioniks säästmisel.

Tähtsuselt teisena mainiti finantsvabaduse saavutamise motiivi, mis näitab meile, et teema aktuaalsus on pannud inimesi rohkem mõtlema ning finantsvabadust ja passiivse sissetuleku olemasolu rohkem väärtustama. Järgnevalt tõi autor välja tulemused, kui paljud inimesed investeerivad või on huvitatud investeerimisest ning lisaks, millised varaklassid on kõige populaarsemad. Küsimusele, kuhu inimesed on investeerinud või plaanivad investeerida, sai vastates valida mitu valikuvarianti. Joonisel on välja toodud iga valikuvariandi kohta selle valinud vastajate arv. (vt Joonis 7)

Joonis 7. Varaklasside jaotus

Allikas: autori poolt koostatud läbiviidud uuringu tulemuste alusel

Uuringus osalenutest investeerivad 45%, investeerimisest on huvitatud ning plaanivad hakata investeerima 26% vastanutest ning 29% ei investeeeri ega ole sellest ka huvitatud. Nii investorite kui investeerimisest huvituvate inimeste seas on ülekaalukalt kõige populaarsemateks varaklassideks aktsiad ning kinnisvara, huvitaval kombel on kinnisvara varaklassina atraktiivsem aktsiatest just nendele, kes veel ise ei ole investeerimisega tegelema. Põhjus võib olla selles, et kinnisvara peetakse kindamaks investeeringuks ning lausa tavapärasemaks või käegakatsutavamaks. Nendele varaklassidele järgnevad fondiosakud ning ühisrahastus.

3.4. Järeldused

Valdav enamus uuringus osalenutest peab säästmist oluliseks, nimelt 98% vastajatest mainis seda. See omakorda kinnitas meile hüpoteesi H1 tõesust. Selline tulemus ühtib ka näiteks Swedbanki poolt läbiviidud uuringuga, kus leiti samuti, et Eesti eraisikud peavad säästmist oluliseks (Maripuu 2016).

37% uuringus osalenutest säästavad 6-10% oma igakuisest sissetulekust, järgmise variandina valisid 25% osalenutest, et säästetakse alla 5% sissetulekust. Suurema osakaalu oma igakuisest sissetulekust säästavad juba järjest vähem inimesi. Suuremal või vähemal määral tegelevad säästmisega 97% uuringus osalenutest, nendest regulaarselt säästavad 43% vastajatest. Säästjate

suur osakaal on üldises pildis hea näitaja, kuid autor leiab sarnaselt Maripuu (2016) väljatoodule, et regulaarselt säästjate osakaal koguvalimist võiks olla suurem, kuna stabiilne ja järjepidev säästmine tagab paremad tulemused ning säästmisharjumused.

Edasi uuriti seost säästmise aktiivsuse, säästmise protsendi ning sissetulekute vahel. Korrelatsioonianalüüsi tulemusel selgus, et on olemas keskmise tugevusega seos säästmise aktiivsuse ehk regulaarsuse ja igakuise säästmismäära vahel. Sama järelduse tegi Purje (2018) oma läbiviidud uuringus, kus kinnitati, et säästmise regulaarsuse ja säästmise protsendi vahel on positiivne seos ning seega regulaarne säästmine aitab saavutada paremaid tulemusi säästude kogumisel.

Säästmise protsendi ja sissetuleku suuruse vahelise seose uurimiseks püstitati hüpotees H3. Kuna saadud korrelatsioonikordaja näitas nende vahel nõrka sidet, siis hüpotees käesolevas bakalaureusetöös läbiviidud uuringu kohaselt ei kehti. Mitme varasemalt tehtud uuringu kohaselt on sissetuleku suuruse ja keskmise säästmise osakaalu vahel seos, nii leidsid näiteks Chang (1994), Tiitso (2015), Purje (2018) ja Turu-uuringute AS (2014) poolt läbiviidud uuringud. Samas leidsid näiteks Fisher ja Anong (2012), et sissetulekute suurus ei pruugi omada nii suurt tähtsust. Madalama sissetuleku puhul on inimestel lihtsalt üldiselt keerulisem regulaarselt ning suures ulatuses sääste koguda.

Kõige olulisemaks säästmise motiiviks kujunes „meelerahu“ motiiv. Seega hüpotees, et Eesti eraisikute jaoks on kõige olulisem meelerahu ehk turvalisuse meetodil säästmine, sai kinnitust. Olulised olid veel finantsvabaduse saavutamise eesmärgil ja ootamatute kulutuste katmiseks säästmine. Vähemtähtsamaks pidasid inimesed „enda äri alustamise“ ning „tarbeesemete ostu“ motiivi. Meelerahu motiivi tähtsus on avastatud ka varasemalt läbiviidud uuringutes, näiteks kinnitas seda Kasilingam ja Jayabal (2011) ning Lindqvist (1981) oma uuringus rootslaste säästmismotiividest. Eestlaste kohta on sarnasele tulemusele jõudnud varem näiteks Purje (2018) ja Kibena (2015) ning Finantsinspektsiooni ja Swedbanki poolt läbiviidud uuringud. Saadud tulemus on hea näitaja, kuna see näitab, et inimesed mõtlevad juba pikemalt ette sellele, kuidas toime tulla raskematel aegadel ning loodetavasti õnnestub nii vältida suuremat kahju näiteks sissetulekute vähenemisel või suurenenud rahaliste kulutuste juures.

Finantsvabaduse saavutamise tähtsuse olulisus vastanute seas on positiivne näitaja, kuna see tähendab, et inimesed on huvitatud investeerimisest. Tulemustest selgus, et 45% vastanutest juba

tegeleb investeerimisega ning 26% on huvitatud investeerimisest. Kõige populaarsemad varaklassid vastanute seas olid aktsiad ja kinnisvara.

Käesolevas töös oli tähtsal kohal pensioniks säästmise motiivi uurimine, paraku kõikide käsitletud motiivide seast see kogu valimi ulatuses väga oluliseks ei osutunud ning pensioniks säästmise motiiv oli vaid keskmise tähtsusega. Korrelatsioonianalüüsi abil uuriti lisaks pensioniks säästmise motiivi ning vanuse seost, saadud korrelatsioonikordaja 0,18 näitas, et nende näitajate vahel on tegemist väga nõrga seosega. Täiendavalt analüüsis autor kogutud andmeid iga vanusegrupi aritmeetiliste keskmiste abil. Tulemustest selgus, et pensioniks säästmise motiivi tähtsus on vanuses kasvav, kuid eriti hästi eristuvad tulemused vanusegrupist 56+, kus kõigi vastajate jaoks oli „pensioniea kindlustamise“ motiiv tähtis või väga tähtis. Sarnasele tulemusele jõudis Purje (2018). Käesolevas töös võis nõrga korrelatsiooni põhjustada suur varieeruvus nooremate vastajate seas.

Käesolevas bakalaureusetöös uuriti ka säästmisregulaarsuse ja säästmise motiivide seost. Ühest tulemust säästmise motiivide ja regulaarsuse vahel täheldada ei saa, kuid on võimalik teha mõningad järeldused. Nimelt on näha seost pikaajaliste säästmise motiivide ja regulaarse säästmise vahel, kuna näiteks pensioni, finantsvabaduse ja meelerahu motiivil säästvad inimesed säästavad ka regulaarsemalt. Sarnasele tulemusele jõudsid Fisher ja Anong (2012), kes täheldasid seost säästmise regulaarsuse ja pensioniks säästmise vahel. Erinevalt varasemalt väljatoodud pikaajaliste säästmise eesmärkidest, tuleb näiteks tarbeesemete ostmise motiiviga välja vastupidine seos, tarbeesemete ostmise motiivil säästvad inimesed säästavad ebaregulaarsemalt.

Seega uue olulisema tulemusena saab käesoleva töö autor välja tuua seaduspära lühi- ja pikaajaliste säästmise motiivide ning säästmise regulaarsuse vahel. Lühiajaliste eesmärkide täitmiseks ei ole regulaarne säästmine niivõrd olulise tähtsusega, vastupidiselt on pikaajaliste eesmärkide jaoks tähtis regulaarne säästmine. Põhjus võib olla selles, et lühiajalised eesmärgid on üldjuhul vähemtähtsad ning rahaliselt väiksemad kulutused, seega ei ole regulaarne säästmine tingimata vajalik.

KOKKUVÕTE

Eesti eraisikute teadlikkus säästmise tähtsusest on kõrge, kuid sellegipoolest puuduvad sageli oskused või ei ole välja kujunenud efektiivsed säästmisharjumused. Käesoleva töö probleemiks on Eesti eraisikute järjest suurenev vajalikkus säästmisharjumuste ja –motiivide teadlikul kujundamisel, kuna Eestis on teadaolevalt vananev ühiskond ning toimub tööealise elanikkonna osakaalu langus. Lähtuvalt probleemist, on käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks uurida Eesti eraisikute säästmisharjumusi, säästmise motiive ning nende kujunemist vanuse ning muude demograafiliste näitajate alusel.

Eesmärgi saavutamiseks viidi läbi kvantitatiivne uuring, milleks kasutati ankeetküsimustikku. Uuring viidi läbi Google Forms keskkonnas kahes osas, esimesena koguti vastuseid ajavahemikul 15.november 2018 – 05.detsember 2018, teisena perioodil 15.aprill 2019 – 29.aprill 2019, et parandada valimi esinduslikkust ning suurendada vastajate arvu. Küsitluses osales 219 inimesest, kellest 37% olid mehed ja 63% naised. Kõige suurema osakaaluga oli vanusegrupp 18-25, kes moodustasid 35% vastanutest.

Autor oli küsimustiku koostamisele eelnevalt läbi töötanud säästmisharjumusi ning säästmise motiive puudutava teooria. Käsitleti näiteks Keynesi majandusteooriat ning Browning ja Lusardi täiendusi, Lindqvisti vajaduste säästmishierarhiat, Friendmani sissetuleku hüpoteesi, Modigliani, Brumberg ja Ando elutsükli mudelit. Eelnevalt nimetatud teooriad olid aluseks ka küsimustiku koostamisel ning andmete analüüsimisel. Uuringu abil soovis autor saada kinnitust püstitatud hüpoteesidele, näiteks säästmise regulaarsuse, säästmismäära, motiivide, sissetuleku ja vanuse seosele. Analüüsimiseks kasutati korrelatsioonianalüüsi, t-testi ning keskmiste arvutust. Andmeanalüüs viidi läbi kasutades Microsoft Exceli programmi.

Püstitatud uurimisküsimuste abil sooviti välja selgitada Eesti eraisikute säästmisharjumused. Tulemustest selgus, et kuigi inimesed peavad säästmist oluliseks, siis eraisikute säästmismäär on

pigem madal. Samuti tegelevad säästmisega regulaarselt vaid 42% uuringus osalenutest. Samas on regulaarne säästmine vajalik, kuna see aitab tagada paremad tulemused säästude kogumisel. Lisaks sooviti uurida, millised on Eesti eraisikute säästmise motiivid. Kõige olulisemaks säästmise motiiviks oli tehtud uuringu tulemustel „meelerahu“ motiiv. Tähtsaks pidasid vastajad veel finantsvabaduse saavutamise eesmärgil ja ootamatute kulutuste katmiseks säästmist. Finantsvabaduse saavutamise suur tähtsus vastajate seas on äärmiselt hea näitaja, kuna järelikult on inimesed huvitatud investeerimisest. Investeerimisega tegeles 46% ning investeerimisest oli huvitatud 26% vastanutest. Kõige vähem oluliseks peeti „enda äri alustamise“ ning „tarbeesemete ostmise“ motiivi.

Viimasena sooviti uurida säästmisharjumuste ja -motiivide kujunemist. Kuigi säästmismäära ja sissetuleku suuruse vahelist seost tehtud uuringus tõestada ei suudetud, siis leiti keskmise tugevusega seos säästmise aktiivsuse ja igakuise säästmismäära vahel ehk see tõestab, et regulaarne säästmine aitab suurendada säästude osakaalu sissetulekutest. Leiti seos ka pensioniks säästmise motiivi ning vanuse vahel. Nimelt Eesti eraisikute seas kehtib seos, et vanuse kasvades muutub tähtsamaks ka pensionieaks säästmine tähtsus. Samuti saadi kinnitust, et esineb seos säästmise regulaarsuse ja motiivide vahel. Nimelt inimesed, kes säästavad pikaajaliste eesmärkidega motiivide jaoks, näiteks pensioniks, teevad seda regulaarsemalt kui need, kes säästavad lühiajaliste eesmärkide, näiteks tarbeesemete ostmise motiivil.

Bakalaureusetöös keskendus autor peamiselt säästmisharjumustele, -motiividele ning nende kujunemisele erinevate sotsiaaldemograafiliste tegurite lõikes. Kuigi töö käigus koostati ka lühike ülevaade Eesti eraisikute investeerimisharjumustest, siis oleks huvitav teemat edasi arendada ning uurida säästmis- ja investeerimisharjumuste kujunemist ning nende omavahelist seost. Samuti oleks töö edasiarendamisel järeltööstegemiseks ning tulemuste õigsuse tagamiseks oluline parandada valimi esinduslikkust.

Kokkuvõtvalt leiab käesoleva töö autor, et bakalaureusetöö eesmärk sai täidetud. Töö käigus selgitati välja Eesti eraisikute säästmisharjumused ja -motiivid ning nende kujunemist mõjutavad tegurid. Lisaks said kinnitust varasemalt käsitletud teooriad.

KASUTATUD ALLIKAD

- Algoja, A. (2002) Majanduspoliitilised võimalused säästmise mõjutamiseks: siirdemajanduse eripära. Tartu: Tartu Ülikool
- Birkeland, F. B. (2013). *The saving motives of Dutch households*. Kättesaadav: <https://brage.bibsys.no/xmlui/bitstream/handle/11250/135889/Birkeland%2C%20Fredrik%20B%20Oppgave.pdf?sequence=1>, 12. aprill 2019.
- Brown, S., Taylor, K. (2016) Early influences on saving behaviour: Analysis of British panel data. – *Journal of Banking & Finance*, Vol. 62, 1-14.
- Browning, M., Lusardi, A. (1996) Household saving: Micro theories and micro facts. – *Journal of Economic Literature*, Vol. 34, No. 4, 1797–1855.
- Chang, Y. R. (1994) Saving behavior of U.S. households in the 1980s: Results from the 1983 and 1986 Survey of Consumer Finances. – *Financial Counseling and Planning*, Vol 5, 1-21.
- Consumption*. Wikipedia. Kättesaadav: [https://en.wikipedia.org/wiki/Consumption_\(economics\)](https://en.wikipedia.org/wiki/Consumption_(economics)), 30. märts 2019.
- Dynan, K. E., Skinner, J., Zeldes, S. P. (2004) Do the rich save more? - *Journal of Political Economy*, Vol. 112, No. 2, 397–444.
- Eesti Statistikaamet. (2019) RV021: Rahvastik soo ja vanuserühma järgi, 1. jaanuar. - [E-andmebaas] <http://andmebaas.stat.ee/Index.aspx?lang=et&DataSetCode=RV021> (2. mai 2019)
- Fisher, P. J., Anong, S. T. (2012) Relationship of Saving Motives to Saving Habits. – *Journal of Financial Counseling and Planning*, Vol. 23, No. 1, 63–79.
- Furnham, A. (1985) Why Do People Save? Attitudes to, and Habits of, Saving Money in Britain. – *Journal of Applied Social Psychology*, Vol. 15, No. 4, 354-373.
- Grinstein-Weiss, M., Spader, J., Yeo, Y. H., Taylor, A., Books Freeze, E. (2011) Parental transfer of financial knowledge and later credit outcomes among low- and moderate-income homeowners. – *Children and Youth Services Review*, Vol. 33, No. 1, 78-85.
- Kasilingam, R., Jayabal, G. (2011) Impact of Saving Motives on Household Savings Pranjana – *The Journal of Management Awareness*, Vol. 14, No. 1, 67-75.
- Katona, G. (1975). *Psychological economics*. New York: Elsevier.

Kibena, K. (2015) Eesti elanike säästmisharjumuse kujunemine ning seda mõjutavad motiivid Nordea Pank Eesti näitel. TTÜ Ärikorralduse instituut. Tallinn.

Life-Cycle Hypothesis. Investopedia. Kättesaadav: <https://www.investopedia.com/terms/l/life-cycle-hypothesis.asp>, 30. märts 2019.

Lindqvist, A. (1981). Hushållens sparande. Beteendevetenskapliga mätningar av hushållens sparande [The Saving Behaviour of Households. Subjective measures of households' saving behaviour]. The Stockholm School of Economics. Stockholm, Roots.

Lusardi, A., Mitchell, O. S. (2014) The Economic Importance of Financial Literacy: Theory and Evidence – *Journal of Economic Literature*, Vol. 52, No. 1, 5–44.

Mandell, L. (2008) Financial Literacy of High School Students. – *Handbook of Consumer Finance Research*. /Eds. Xiao J. J. USA, New York, 163-164.

Mandell, L. (2009) The Impact of Financial Education in High School and College On Financial Literacy and Subsequent Financial Decision Making. – *American Economic Association Meetings*, 4.01.2009 San Francisco.

Maripuu, L. (2016) Eestlased koguvad mustadeks päevadeks, pensioniks säästavad vähesed. Kättesaadav: <https://kukkur.swedbank.ee/rahakott/eestlased-koguvad-mustadeks-paevadeks-pensioniks-saastavad-vaehesed>, 11. aprill 2019.

Niwanthika, T. M. T. (2016) Determinants of Personal Savings: A Review of Literature. *Arthikavidya, Journal of Economics Students' Society*, Vol. 11, No. 1, 32.43.

Permanent Income Hypothesis. Investopedia. Kättesaadav: <https://www.investopedia.com/terms/p/permanent-income-hypothesis.asp>, 30. märts 2019.

Perrone, L., Vickers, M., Jackson, D. (2015) Financial Independence as an Alternative to Work. – *Employee Responsibilities & Rights Journal*, Vol. 27, No. 3, 195-211.

Prometnaja, M. (2017) Eesti üliõpilaste säästmisharjumused. (Bakalaureusetöö) TTÜ Majandusanalüüsi ja rahanduse instituut. Tallinn.

Purje, G. M. (2018). Säästmisharjumused, nende motiivid ja mõjurid Eestis. (Bakalaureusetöö) TTÜ Majandusanalüüsi ja rahanduse instituut. Tallinn.

Riikliku vanaduspensioni jätkusuutlikkuse analüüs. (2016) Kättesaadav: https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Sotsiaal/vanaduspensioni_jatkusuutlikkuse_analuus_2016.pdf, 10. aprill 2019.

Saving Function. Businessstopia. Kättesaadav: <https://www.businessstopia.net/economics/macro/saving-function>, 29. märts 2019.

Savings. Investopedia. Kättesaadav: <https://www.investopedia.com/terms/s/savings.asp>, 29. märts 2019.

- Smith, J. P. (1999) Inheritances and bequests. – *Wealth, work, and health: Innovations in measurement in the social sciences: Essays in honor of F. Thomas Juster.* /Eds. J. P. Smith, R. J. Willis, Ann Arbor: University of Michigan Press
- Smutov, M. (2012) *Finantsinspeksioon: säästmisesse suhtutakse sageli skepsisega.* Postimees. Kättesaadav: <https://majandus24.postimees.ee/958990/finantsinspeksioon-saastmisesse-suhtutakse-sageli-skepsisega>, 05. aprill 2019
- The general theory of employment, interest and money. (1936). Keynes, J. M. London: Macmillan
- The Wealth Effect.* Investopedia. Kättesaadav: <https://www.investopedia.com/terms/w/wealtheffect.asp>, 05. aprill 2019.
- Tiitso, R. (2015) Eesti noorte säästmisharjumused. (Magistritöö) TTÜ Majandusmatemaatika, statistika ja ökonomeetria õppetool. Tallinn.
- Toomet, O. *_Makroökonomika loengukonspekt_* Kättesaadav: https://www.obs.ee/~siim/Makro_loeng.pdf, 30. aprill 2019.
- Turu-uuringute AS (2014). Tellija: Finantsinspektion. Finantsteenused. Teadlikkus ning kasutamine. Kättesaadav: http://www.minuraha.ee/public/2014_Finantsteenused.pdf, 11. aprill 2019.
- Ventura, L. (2018) *Household Saving Rates 2018.* Global Finance. Kättesaadav: <https://www.gfmag.com/global-data/economic-data/916lqg-household-saving-rates>, 05. aprill 2019.

SUMMARY

THE FORMATION OF SAVING HABITS AND MOTIVES OF ESTONIAN PRIVATE INDIVIDUALS

Helen Noor

The knowledge of the importance of saving is high among Estonian private individuals, but people often lack the skills to have effective saving habits. The problem of this research paper is the growing need to consciously form saving habits and motives because of Estonian aging society and workforce. Therefore, the aim of this paper is to identify Estonian private individuals' saving habits and key motives. Furthermore, the author aims to discover how they are formed considering age and other demographic indicators.

In order to reach the objective a web based quantitative survey was created. The survey was conducted using Google Forms platform and the questionnaire was open to responders from November 15 to December 5 2018 and from April 15 to April 29 2019. In that period of time 219 responses were received, 37% of the responders being men and 63% being women. The biggest percentage of responders was from the age group of 18-25.

Prior to creating the survey, the author had an overview of the theory of saving habits and motives. For example an overview of Keynesian Economics with Browning and Lusardis' additions, The Hierarchical Structure of Saving Motives by Lindqvist, Friedmans' Permanent Income Hypothesis, The Life-Cycle Hypothesis by Modigliani, Brumberg and Ando. The aforementioned theories were the basis for conducting the questionnaire and the analysis of the responses. The author used the collected data to confirm theoretical bases and hypotheses, for instance the correlation of saving rates, income and age. The data was analysed using correlation, t-test and the calculation of the average with the help of Microsoft Excel.

With the collected data, the author ought to find out Estonian private individuals' saving habits. The results of the survey indicated that although private individuals consider saving important, the saving rate is rather low. In addition, only 42% of the responders save regularly. That being said, regular saving is very important, as it helps to ensure better results. Furthermore, one of the research questions was to find out the saving motives of Estonian private individuals. It was found that saving for precautionary motive was the most important for the responders. In addition, the responders considered saving to achieve financial freedom and to cover unexpected expenses essential. The importance of achieving financial freedom is a very good indicator, because that means people are interested in investing. 46% of the responders are already investing and 26% are interested in starting to invest. The least important saving motives were the enterprise motive and saving to buy commodities.

Finally, the author analysed the formation of saving habits and motives of Estonian private individuals. While there was not a strong correlation between the saving rate and the income, in contrast a moderate correlation was found between regular saving and saving rate. That means saving regularly helps the growth of the saving rate. A correlation was also found between age and saving for retirement. According to the survey, for Estonian private individuals, the importance to save for retirement grows with age. Moreover, the author proved that there is a relation between regular saving habits and saving motives. For instance, individuals who save for long-term motives, save more regularly than those who save for short-term motives.

This Bachelor thesis concentrates mainly on saving habits, motives and their formation between different demographic indicators. Although the thesis has a small overview of investing habits of Estonian private individuals, the author suggests a future research to concentrate on the formation of saving and investing habits and their relation. In addition, for future research it would be important to improve the survey sampling to ensure correct conclusions.

In conclusion, the author believes that the Bachelor thesis reached its aim. Saving habits, motives and their formation of Estonian private individuals were identified. Moreover, the findings of earlier researchers were confirmed.

LISAD

Lisa 1. Ankeetküsimustik

1. Kas Te peate säästmist oluliseks?

1 Pean oluliseks

2 Ei pea oluliseks

2. Kui aktiivselt säästate raha?

1 Säästan regulaarselt, panen raha kõrvale palgapäeval

2 Säästan regulaarselt, panen kõrvale kuu lõpus järgi jäänud raha

3 Säästan siis kui võimalik

4 Tegelen säästmisega juhuslikult

5 Ei säästa

Need vastajad, kes valisid küsimuse 2 vastuseks „ei säästa“ suunati automaatselt vastama küsimust 3 ning nendele jäid vahele säästmist puudutavad küsimused 4-6.

3. Mis põhjusel Te seni pole sääste kogunud?

1 Igakuised kulutused ei võimalda säästmist

2 Puudub konkreetne motiiv/eesmärk, mille nimel säästa

3 Muu...

Need vastajad, kes valisid küsimuse 2 vastuseks „säästan regulaarselt, panen raha kõrvale palgapäeval“, „säästan regulaarselt, panen kõrvale kuu lõpus järgi jäänud raha“, „säästan siis kui võimalik“ või „tegelen säästmisega juhuslikult“ suunati automaatselt vastama küsimusi number 4-6.

Lisa 1 järg

4. Mitu protsenti sissetulekust Te keskmiselt säästate?

1 Alla 5%

2 6-10%

3 11-20%

4 21-30%

5 31-50%

6 Üle 50%

5. Palun hinnake skaalal 1-5 kui olulised on teie jaoks järgmised säästmise motiivid (1- „Ei ole üldse oluline“, 5- „Väga oluline“)

Finantsvabaduse saavutamine 1 2 3 4 5

Pensioniea kindlustamine 1 2 3 4 5

Oma kodu ostmine 1 2 3 4 5

Enda äri alustamine 1 2 3 4 5

Meelerahu 1 2 3 4 5

Tarbeesemete ostmine 1 2 3 4 5

Ootamatute kulutuste katteks 1 2 3 4 5

Lastele tuleviku jaoks säästmine 1 2 3 4 5

6. Kus hoiate oma sääste?

1 Pangas tavakontol

1 Pangas eraldi kontol

1 Pangas kogumishoiusel/kasvukontol

1 Sularahana kodus

1 Aktsiates/võlakirjades

1 Muu...

7. Kas Te olete kunagi investeerinud (v.a. II sammas)?

1 Jah

2 Ei, kuid planeerin hakata investeerima

3 Ei, ei huvitu investeerimisest

Lisa 1 järg

Need vastajad, kes valisid küsimuse 7 vastuseks „jah“ või „ei, kuid planeerin hakata investeerima“ suunati automaatselt vastama küsimusi number 8-9.

8. Mis on peamine eesmärk, miks Te investeerite/investeeriksite?

- 1 Tuleviku kindlustamiseks
- 2 Raha vääruse säilitamiseks
- 3 Säästude suurendamiseks
- 4 Hobi korras
- 5 Muu...

9. Kuhu olete investeerinud/investeeriks?

- 1 Kinnisvara
- 1 Kuld jm väärismetallid
- 1 Aktsiad
- 1 Võlakirjad
- 1 Fondiosakud
- 1 Ühisrahastus
- 1 Ei huvitu investeerimisest
- 1 Muu...

Need vastajad, kes valisid küsimuse 7 vastuseks „ei, ei huvitu investeerimisest“ suunati automaatselt vastama küsimust 10 ning nendele jäid vahele investeerimist puudutavad küsimused 8-9.

10. Kui Te pole investeerinud, siis mis põhjusel?

- 1 Esmavajaliku kauba soetamisest ei jää vaba raha üle
- 2 Pole piisavalt teadmisi ja infot
- 3 Liiga riskantne
- 4 Ei huvitu investeerimisest
- 5 Muu...

Lisa 1 järg

11. Kas Te planeerite oma kulutusi?

1 Jah

2 Vahelduva eduga

3 Ei

12. Kas Teie vanemad planeerivad oma kulutusi?

1 Jah

2 Vahelduva eduga

3 Ei

13. Millised on Teie finantskohustused?

1 Õppelaen

1 Kinnisvara laen

1 Autoliising

1 Tarbimislaen

1 Kiiralaen

1 Krediitkaart

1 Puuduvad

14. Sugu:

1 Mees

2 Naine

15. Vanus

.....

16. Haridustase

1 Alla keskhariduse

2 Keskeri-/keskharidus

3 Kõrgharidus

Lisa 1 järg

17. Kuine netosissetulek

1 Alla 500

2 501-1000

3 1001-2000

4 2000-3000

5 Üle 3000

18. Kas Teil on ülalpeetavaid?

1 Jah

2 Ei

Lisa 2. T-testi tulemused säästmise aktiivsuse ja säästmismäära vahel

t-Test: Paired Two Sample for Means

	<i>Variable</i> <i>1</i>	<i>Variable</i> <i>2</i>
Mean	3.5434	3.3196
Variance	1.3593	1.6497
Observations	219	219
Pearson Correlation	0.475	
Hypothesized Mean Difference	0	
df	218	
t Stat	2.6281	
P(T<=t) one-tail	0.0046	
t Critical one-tail	1.6519	
P(T<=t) two-tail	0.0092	
t Critical two-tail	1.9709	

Lisa 3. T-testi tulemused säästmismäära ja sissetuleku vahel

t-Test: Paired Two Sample for Means

	<i>Variable</i> <i>1</i>	<i>Variable</i> <i>2</i>
Mean	3.319635	2.721461
Variance	1.649659	0.752335
Observations	219	219
Pearson Correlation	0.142047	
Hypothesized Mean Difference	0	
df	218	
t Stat	6.129768	
P(T<=t) one-tail	2.04E-09	
t Critical one-tail	1.651873	
P(T<=t) two-tail	4.08E-09	
t Critical two-tail	1.970906	

Lisa 4. T-testi tulemused pensioniks säästmise motiivi ja vanuse vahel

t-Test: Paired Two Sample for Means

	<i>Variable</i> <i>1</i>	<i>Variable</i> <i>2</i>
Mean	3.537736	33.62736
Variance	1.804256	144.5856
Observations	212	212
Pearson Correlation	0.182655	
Hypothesized Mean Difference	0	
df	211	
t Stat	-36.9626	
P(T<=t) one-tail	2.01E-94	
t Critical one-tail	1.652107	
P(T<=t) two-tail	4.02E-94	
t Critical two-tail	1.971271	